

OSMANLI DEVLETİNE İLTİCA ETMİŞ OLAN KÂRKEYA HÂNE DÂNINDAN AHMED HAN NEREDE VEFAT ETTİ?

Ord. Prof. İ. H. UZUNÇARŞILI

Kuzey - İran'da Hazer denizinin güney-batısındaki *Geylan* mıntakasında 760 H. (1359 M.)'de sâdâttan yâni İmam Ali neslinden Kârkeya bin Emîrkeya adında bir zat hükümet kurmuş, bunun evlâd ve torunları *Geylan* ve *Lâhicân*'da XVI. asır sonlarına yakın zamana kadar (998 H. = 1590 M.) saltanat sürmüşlerdir.

Bu yazının neşrinin sebebi, Türkiye'ye iltica etmiş olan son Kârkeya emîri Ahmed Han'ın¹ nerede vefat etmiş olduğu hakkındaki iki rivayetin birbirine uymamasıdır.

Kaynaklarımızdan olan *Camii'd-Düvel*, Han Ahmed'in 1008 H. (1600 M.)'de *İstanbul*'da vefat ettiğini yazdığı halde Ahmed Han'ın mihmancı olan, tarih sahibi Selânikli Mustafa Efendi ise Ahmed Han'ın *Bağdad* ve *Gence* taraflarına gittiğini zikr ile avdetinden bahsetmemekte ve yalnız kendisinden mektup alındığından bahsetmektedir. Bu mütalâaya dayanan Merhum Halil Etem Bey üstadımız, Selânikli Mustafa Efendi'nin, Ahmed Han'ın mihmancı olmasından dolayı onun mütalâasını kabul ederek Ahmed Han'ın *İstanbul*'da vefatının doğru olamayacağını beyan etmişlerdir². Halbuki bu defa Han Ahmed'in vefatı dolayısıyla elde ettiğimiz hüccetler ile Kâtib Çelebi'nin fezlekesindeki kayıt, Hanın *İstanbul*'da Üsküdar'da vefat ettiğini göstermektedir. Bunun isbatına girişmeden evvel Ahmed Han'ın son devrine ve Türkiye'ye ilticasına âit olaylara kısaca bakmak icap etmektedir.

Geylân hükümdarı Han Ahmed veya Ahmed Han, babası Sultan Hasan bin Sultan Ahmed'in 943 H. (1536 M.)'de vefatı

¹ Bazı vesika ve tarihlerde *Geylan* hükümdarına Han Ahmed ve bazılarında Ahmed Han denildiği için biz de iki tâbiri de kullandık.

² *Kârkeya'dan Han Ahmed'in İstanbul'a ilticası hakkında bir vesika* Halil Edhem (*Türk Tarih Encümeni Mecmuası, sene 15, numara 11 (88), sene 1341.*

üzerine saltanata geçmiştir. Sünnî mezhebinde olan Ahmmed Han, Şîî mezhebindeki Safevîlerle mücadele etmiş ve 975 H. (1567 M.)'de Şah Tahmasb'a mağlûp ve esir olarak *Kazvin*, *Kahkaha* ve *Istahr* kalelerinde on sene hapis kalmış, memleketi Safevilere geçmiştir.

Şah Tahmasb'ın 985 H. (1577 M.)'de vefatı ve yerine oğlu II. Şah İsmail'in hükümdar olduğu sıralardaki karışıklıklar esnasında Ahmed Han *Istahr* kalesinden kaçarak memleketine dönmüş ve Safevîlerin hâkimiyeti altında *Geylan*'da valilik eden oğlu Mehmed'i bertaraf ederek ikinci defa tahtını elde etmiştir.

Han Ahmed, Safevîlerden I. Şah Abbas'ın 995 H. (1587 M.) senesinde hükümdar olmasına kadar on sene oldukça sakin bir saltanat sürmüş, fakat bundan sonra Şah Abbas ile araları açılmıştır; buna da sebep, Şah Abbas'ın, babası Mehmed Hüdabende'nin vefatından sonra Hudabende ümerasından bazılarının, Şah Abbas'dan korkarak Ahmed Han'a ilticaları ve onun da bu mültecileri kabul ve himaye etmesidir.

Bu sırada doğuda *Özbekler* (Şeybanîler) ve batıda Osmanlılarla harb etmekte olan Şah Abbas, Osmanlılara mağlûp olarak elindeki bir hayli yeri terk ile Serdar Ferhad Paşa ile mecburen 995 H. (1589 M.)'de sulh yaparak bunu mütaakıp dahili icraata girişmiş ve bazı isyanları bastırdıktan sonra Geylan hükümdarı Ahmed Han'a haber gönderip onun tarafına iltica etmiş olan babasının ümerasını istemiştir. Bu talep üzerine Ahmed Han mültecilerin afları hakkında ricade bulunmuş ve bu ricayı suretâ kabul etmiş olan Şah Abbas, ümeranın gelmesi üzerine hepsini öldürtmüştür³.

Şahın bu dönekliğine karşı müteessir olan Ahmed Han, Şah Abbas'a karşı muhalif cephe almış ve 999 H. (1589 M.)'de Şah Abbas *Geylan* üzerine yürüdüğünden mukavemet edemeyen Ahmed Han ailesi ve maiyeti ileri gelenlerinden bazılarını yükte hafif bahada ağır mücevheratı ve hazinesini alarak *Hazer* sahilinde (*Lenkerud*)a gelip oradan Hüsameddin Lenkerûdî adında birini *Şirvan*'a yollayıp muvafık cevap aldıktan sonra deniz yoluyla *Şirvan*'a gelip o tarihte Osmanlıların *Şirvan* muhafızı olan Hadım Hasan Paşa'ya iltica eylemiştir (999 H. = 1590 M.)⁴. Bunun üzerine Şah Abbas,

³ *Camiü'd-Düvel* (Umumî Kütüphane nüshası, Nr. 5020), c. II., s. 448.

⁴ *Camiü'd-Düvel*, c. II., s. 448 ve Türkçe tercümesi (Müneccimbaşı, c. III., s. 209, 210 ve Selânikî, s. 318).

Geylan'ı istilâ ile oraya kendi ümerasından birini tâyin ederek *Kârkeya* devletine son vermiştir⁵.

Ahmed Han'ın *Şirvan*'a ilticasını ve Pâdişah tarafından huzura kabulü istirhamını, Hadım Hasan Paşa divân-ı hümayuna arzemiş bunun üzerine 1000 senesi Şaban ibtidası (13 Mayıs 19 1592) tarihli fermanla Ahmed Han'a *Şirvan* emvalinden tahsisat verilerek istediği yerde oturması emrolunmuştur⁶.

Han Ahmed, memleketini terk ettikten sonra Hüsameddin Lenkerudîyi kendi el yazısı nâme ile *İstanbul*'a göndermiş ve bu nâmesinde *Geylân* muntakasında otuz nahiyeyi ihtiva eden *Bidpes* ülkesini Osmanlı pâdişahı III. Murad'a terk ile *Lâhicân* ve havâlisinin kendisine ocaklık olarak verilmesini ve bu suretle Osmanlı devleti himayesine kabulünü rica ve kendisinin Sünnî ve Şâfî mezhebinde olduğunu beyan eylemiştir⁷. Bu Farsça nâme Türkçeye tercüme edilip Pâdişah'a takdim olunduğu zaman Sultan Murad :

“Kızılbaş ahvalinin zaafını görüp izhar-ı temellük ettiği müteber değildir. Bu ânedek niçin serdarlara mektup ve adamları varmadı? Şimdi kendinin mülkü elinden alınıp nice müddet kızılbaş hapsinden âzad olmuştur; mülkte medhali kalmadı” demiş⁸. Bununla beraber mülteci olduğundan müracaatı kabul olunup kendisine cevabı namede terkedilen *Bidpes*'in evvelâ emaneten zabtı ve oraya bir miktar yeniçeri ile Ahmed Paşa namında bir Beylerbeyinin tâyin olunup¹⁰ Şah Abbas'la barış yapılmış olduğu için bu husus hakkında kendisine nâme gönderileceği beyan olunup¹¹ bu arada elçisi Hüsameddin Lenkerudî de merasimle Pâdişah tarafından kabul olunmuştur (999 Zilhicce başı = 20 Eylül 1591)¹².

⁵ Şah Abbas'ın *Geylan*'ı ilhakından sonra halk Safevilere karşı isyan ederek intikam almağa teşebbüs etmişlerse de Şah Abbas bizzat *Geylan*'a giderek Ahmed Han ümerasından bir haylısını idam ile isyanı bastırmıştır.

⁶ *Selânikî tarihi*, s. 318.

⁷ *Selânikî tarihi*, s. 302.

⁸ Aynı eser ve aynı sahife.

⁹ Han Ahmed'e gönderilen nâmenin elkabı “Vâlâ cenab emanet-meâb, eyalet-nisab, saadet-iktisab, siyadet-intisab zü'l-kadrü'r-refî ve's-sadrü'l-meni el-mahfûf bi-sunuf-ı avâtîfi'l-meliki's-samed *Geylân* hâkimi Han Ahmed dâmet meâlihu (*Feridun Bey Münşeati*, 1265 tab'ı, c. II., s. 250).

¹⁰ Bu tâyin edilen Beylerbeyi ve yeniçeri gitmemiştir.

¹¹ *Feridun Bey Münşeati*, c. II., s. 250 - 252.

¹² Hammer de (*Atâ Bey tercümesi*) Ahmed Han'ın elçisinin divanda hüsn-i

Osmanlı hükümdarı tarafından Şah Abbas'a gönderilen nâmenin ne tarzda olduğu bilinmemekle beraber daha sonra yine şaha gönderilmiş olan 1001 Şevval 1593 Temmuz tarihli ikinci nâmedeki kayıttan anlaşıldığına göre Sultan Murad, iki tarafın uyuşması tavsiye ve tarafların hanedan-ı ehl-i beyte mensup oldukları beyan olunmaktadır¹³.

Şah Abbas elçisi Ali Can ile gönderdiği cevabî nâmesinde Ahmed Han'ın *Geylan*'dan maada bir yere tâyin olunarak hayatına dokunulmayacağı yeminle temin olunmakta fakat *Geylan* mıntakasını irsen intikal eden kendi mülkü sayan Şah Abbas kapıcı Bayezid ağa elçiliği ile gönderdiği üçüncü namesinde :

«Bizim nökerimiz olan Geylan Hanı Ahmed Han'ın sabıka astâne-i devlete elçi gönderip ve memleket defterin îsal edip bağışladığı memlekette kendinin medhali yoktur. Bundan evvel Şah Tahmasb onu tutup nice sene *Istahr* kalesinde hapis ve *Geylan*'ı işgal ile kendi adamlarına vermiştir; memlekette mezalimi olduğundan hakkından gelindi. *Geylan* eben an ceddin mülk-ü mevzrusumuz olduğu malûm-ı enamdır; o takdirce kimin mülkünü kime hibe eder; maksadı sulhü bozmaktır» diye itiraz etmiştir¹⁴.

Geylan hâkimi meselesinden dolayı Şah Abbas'la muhabere cereyan ederken Ahmed Han'ın İstanbul'a gelme arzusu kabul olunarak evvelâ *Şirvan* muhafızı ile beraber gelmesi ve ikinci bir emirle de Hasan Paşa'nın yine *Şirvan* muhafazasında kalarak Ahmed Han'ın maiyyeti adamlarıyla beraber gönderilmesi hakkında ferman yollanmıştır. Bu suretle *İzmit*'e kadar gelen sabık *Geylan* hükümdarını karşılamak üzere devlet erkânı defterdar, nişancı,

kabul görmediği beyan olunmakta ve Şah Abbas'ın, Han Ahmed'in iddiasını aslâ kabul etmeyeceği ve Han Ahmed'in maksadının sulhu bozmak olduğu zikredilmektedir (c. VII., s. 154).

¹³ *Kârkeya'dan Han Ahmed'in İstanbul'a ilticası hakkında bir vesika (Türk Tarih Encümeni Mecmuası, sene 15, numara 11 (88), sene 1341.*

¹⁴ Selânikî, s. 318, 319 Hoca Sadettin Efendi kalemıyla Şah Abbas'a gönderilen evasıt-ı Şevval, sene 1001 ve 15 Temmuz 1593 tarihli nâme-i hümayunda Şah Abbas'ın, Ahmed Han'a Nökerimiz diye hitap etmesine itiraz olunarak "Kadimî hanedân-ı kühen ve devha-i asalette sâbit ve nabit bihu bün sahibî olup sikke ve hutbede ismi mezkûr ve müsemma ve saltanat mansıbı ile kadri muallâ olup hususa şecere-i siyadet semeratından olanlara bende ve nöker ismi itlâk olunmasa makul ve sair bendegân-ı mevruşa kıyas olunmasa lede'l-ukala makbul görünü" *Türk Tarih Encümeni Mecmuası, sene 15 numara 11 (88), s. 2301, 302.*

çavuşbaşı ile divân-ı hümâyun çavuşları ve silâhdar bölüğünden süvariler tâyin olunarak *Üsküdar*'a geçildi. Oraya gelen Ahmed Han'a mükellef ziyafet tertip olunarak altına Has ahurdan donanmış at çekildi ve kaptan Cağala zâde Sinan Paşa'nın *Baştardeşiyle İstanbul* tarafına geçildi. Orada da yeniçeri ağası ve bir kısım yeniçeriler tarafından karşılanarak mükemmel alayla Kırkçeşme kurbinde merhum Yusuf Paşa konağına indirildi ve vezir-i âzam Siyavuş Paşa'nın emriyle mihmandarlığına Selânikli Mustafa Efendi tâyin olunarak matbah-ı âmireden yiyecekleri temin olundu (1001 Rebiulevvel = 1592 Aralık) ¹⁵.

Han Ahmed geldikten bir ay sonra 8 Rebiulâhır 1001 (12 Ocak 1593)'de mihmandarı Selânikli Mustafa Efendi'yi vezir-i âzam Siyavuş Paşa çağırarak Pâdişahın ihsan ettiği iki hil'ati verip ertesi günü Han'ın Pâdişah tarafından kabul olunacağını bildirmiş ve o gün Yusuf Paşa konağından alayla alınan Ahmed Han pişkeşleriyle beraber divân-ı hümâyuna getirilip sonra da Pâdişah tarafından kabul olunarak dua etmiş, Sultan Murad tarafından hatırı sorulmuş ve bu suretle huzurudan çıkarak yine alayla konağına gönderilmiştir. ¹⁶

Ahmed Han'ın mihmandarı olan Selânikli Mustafa Efendi'nin beyanına göre Han Ahmed geldiği ve karşılandığı gibi sonraları devlet erkânı tarafından pek hüsn-i kabul görmemiş ve bazı Pâdişah yakınları Pâdişahın teveccühünü Han Ahmed'den çevirmek için dedikodu yapmışlar ve kul taifesi yâni asker ağzından olarak Han Ahmed lehinde laflar çıkarmışlardır. Kul taifesi güya :

“Eyü Padişah elimize girdi, eskiden hâkim (hükümdar) imiş diyorlar; tahtında Pâdişah bir olur” demişlermiş. Bu sözü pâdişaha kadar duyurmuşlar. Han Ahmed, devlet kapısında derdine derman aramak isterken aleyhinde cereyan hâsıl olmuş, Han'ın misafir kaldığı konaktan dışarı çıkmasına ve cuma namazına bile gitmesine izin verilmemiştir. Bu muamelelerden müteessir olan Han Ahmed hacca gitmek ve meşhedi ziyaret etmek arzusunu gösterdiğinden isteğine müsaade olunmuştur. Bu suretle *Bağdad*'a gidecek olan Ahmed

¹⁵ *Selânik*, s. 345 ve *Camii'd-Düvel*, c. II., s. 44'de Han Ahmed'e yapılan merasim, kendisine ve maiyyetine tahsis edilen taamiye hakkında tafsilât vardır.

¹⁶ Han Ahmed'in Padişah tarafından kabulü merasimi hakkında *Selânikî*, s. 349, 350.

Han'a Bağdad hazinesinden günde bin akçe ve maiyetine de ulufe (maaş) ve erzak verilmesi hakkında ferman çıktı¹⁷. O sırada *Diyarbakir* Beylerbeyisi olan Saatçı Hasan Paşa ile gitmesi münasip görüldü¹⁸ ve 2 Recep 1001 (4 Nisan 1593)'de *Üsküdar*'a geçti ve birkaç gün sonra *Bağdad*'a hareket etti¹⁹. İç hazineden kendisine yol harçlığı olarak üç bin sikke-i hasene (altın) ihsan olundu ve gideceği Bağdad hazinesinden de yukarı da söylendiği gibi kendisine günde bin akçe ve onbeş nefer adamının hallerine göre 285 akçe yevmiye ve beşyüz İstanbul kilesi buğday ve beşyüz İstanbul kilesi arpa tayin olundu²⁰.

Ahmed Han'ın *Bağdad*'a gidişinden iki ay sonra Şah Abbas'a yazılan 1001 Şevval ortaları (1593 Temmuz) tarihli nâmede Ahmed Han'a *Geylan*'a mukabil başka bir yer verileceği ve hayatına dokunulmayacağı hakkında Şah'a, yaptığı vait hatırlatılmış ve Han'ın hac ve *Kerbela* ziyaretinden sonra döneceği ve iki devlet (Osmanlı-İran) arasındaki muahedeye hâlel gelmek ihtimali olmadığı beyan edilmiştir²¹. Ahmed Han'ın ilticası dolayısıyla harpten mağlûp çıkmış olan İran şahının epi telâş göstermiş olduğu anlaşılıyor. Ahmed Han

¹⁷ *Kârkeya'dan Han Ahmed'in İstanbul'a ilticası (Türk Tarih Encümeni Mecmuası, sene 15, s. 299).*

¹⁸ Bu hususta *Selânikî* 1001 Cemaziyelâhır (1593 Mart) tarihli kaydında şöyle diyor :

"Han Ahmed Hazretleri kendi şan ve şeref ve fazl ve ilmüne göre ümitvar olduğu üzere iltifat ve hürmet bulmayıp ve belki âyân-ı devletin ağzından Saadetlu Pâdişah-ı âlempenah Hazretlerinin hâtırlarına keder ve kelâl vermek için kul tâifesi ağzından nâ-münasib kelâm söyletüp derler ki, eyü Pâdişah elimize girdi, eskiden hâkim imiş diyorlar; tahtunda pâdişah bir olur deyüp mesami-i aliyye-i pâdişahiye yetiştirdiler; derdmend-i nâ-murad halini ve ahvalini beyan eylemeğe devlet eşiğine yüz süregelip merhamet ve şefkat ricasında iken baş ve can vehmine düştü ansızdan cuma namazına ve taşra çıkmağa müsaade buyrulmamıştı ve çıktıkça cerrarlara akçe verilmekle izdiham ederlerdi; nâgehâni meşhed ziyaretini arzu etti ve arzusuna müsaade olundu; yevmiye hazine-i Bağdad'dan bin akçe alması ve maiyetine de ulûfe verilmesi hakkında ferman çıktı; o sırada Diyarbakir Beylerbeyi olan ve müneccimlik'le meşhur ve mütearef olan Saatçı Hasan Paşa ile beraber gitmesine müsaade olundu" (Esat Efendi kitapları, Nr. 2259, varak 173).

¹⁹ Şah Abbas'a gönderilen evasıt-ı Şevval 1001 tarihli nâmede Han Ahmed'in verilen müsaade üzerine nâmenin vusulünden iki ay evvel hareket ile makamat-ı mübareke ziyaretine gittiği bildirilmiştir (*Türk Tarih Encümeni Mecmuası, sene 15, s. 303*).

²⁰ *Aynı makale, s. 299.*

²¹ *Türk Tarih Encümeni Mecmuası, sene 15, s. 303.*

hacca gitmeyip *Necef* ve *Kerbelâ* ziyaretlerinden sonra bir müddet *Bağdad*'da oturmuştur.

Han Ahmed *Bağdad*'da bulunurken *İstanbul*'a gelirken *Şirvan*'da bırakmış olduğu ailesiyle adamlarını görmek arzusuyla o tarafa gitmek istedi. *Bağdad* muhafızı Hızır Paşa'nın müsamahasıyla tüccar kafesiyle o tarafa hareket etti (1002 H.=1593 M.); Han'ın böyle habersiz ansızın gitmesi devlet erkânını telâşa düşürdü. *Şirvan*'dan *Maveraünnehr* tarafından geçip Şah Abbas'la muharebe etmekte olan Şeybanî hükümdarı Abdullah Han'ın yanına gidip İran aleyhine ittifak eder ve İran'la yapılan sulhü bozar diye korktular; çünkü III. Murad tarafından Şah Abbas'a gönderilen nâmede Han Ahmed dolayısıyla sulhe aykırı bir hareket vuku bulmuyacağına dair yukarıda işaret olunduğu üzere teminat verilmişti.

Bağdad'dan hareketten sonra *Gence*'ye gelmiş olan Ahmed Han oranın Beylerbeyisi Mehmed Paşa tarafından izinsiz olarak geldiğinden bahis ile hapsedilip keyfiyet divan-ı hümayuna arzedildi. Bu tevkif ve hapis işinden dolayı Han Ahmed, *İstanbul*'da iken mihamdaları olan Selânikli Mustafa Efendi'ye mektup yazarak durumunu bildirmiş ve onun tarafından da serbest bırakılması hakkında hükümet nezdinde teşebbüste bulunulmuş ise de bir netice elde edilememiştir²².

Selânikî tarihinde Han Ahmed hakkında başka bir kayıt yoktur. Halbuki Münecimbaşı'nın bir kaynağa dayanarak yazdığına göre²³ Han Ahmed daha sonra yâni 1003 H. (1595 M.) veya onu mütaakıp III. Mehmed'in hükümdarlığının ilk senelerinde *İstanbul*'a getirilmiş²⁴ *Üsküdar*'da *Doğancılar*'da *Hasan Paşa* mahallesinde bir konağa yerleşmiş ve Fatma Han isminde bir kızı olmuş ve bu kız henüz küçük yaşta iken Ahmed Han 1008 Zilhicce (1600 Haziran)'de vefat etmiştir²⁵. Ahmed Han'ın aynı senede vefat etmiş olduğunu Kâtib Çelebi'de fezlekesinde yazmıştır.²⁶

²² *Selânikî, basılmamış nüsha, Esat Efendi kitapları, Nr. 2259 ve oradan naklen Türk Tarih Encümeni Mecmuası, sene 15, s. 300.*

²³ *Camii'd-Düvel, c II., s. 448 (Umumi Kütüphane Nr. 5020).*

²⁴ Ahmed Han'ın Eğri seferine adamlarından birisini göndermiş olduğuna göre bu sefer esnasında ve 1004 H. (1596 M.) tarihinden evvel *Gence*'den *İstanbul*'a celbedildiği anlaşılıyor.

²⁵ *Topkapı Sarayı arşivi, 63 numaralı hüccetler dosyası.*

²⁶ *Fezleke, c. I., s. 135* "Ahmed Han; sabıka *Geylan* hâkimi iken Şah Abbas

Bu kayıtlara göre Han Ahmed *Gence*'de tevkifinden sonra ihtimal memleketi elinden çıkmış mülteci bir hükümdara karşı lâyiksiz olarak yapılan bu muamele çirkin görülerek aynı zamanda İran'a karşı kendisinin devlet merkezinde bulundurulması devlet siyasetine uygun telâkki olunarak lüzumu halinde kendisinden istifade olunmak üzere İstanbul'a celb olunmuştur.

Ahmed Han'ın vefatını mütaakıp küçük kızına mahkeme kararıyla sadattan Seyyid İsmail bin Seyyid Mehmed vasi tâyin olunmuştur (25 Zilhicce 1008).

Şimdi, Han Ahmed'in vefatını mütaakıp kendisinin borçları sebebiyle, alacaklıları tarafından *Üsküdar*'da Kassâm-ı askerî mahkemesine verilen ve hüküm alınan müteaddid hüccetlerden fotoğrafı makaleye ekli olan hüccetlerden birinin suretini nakledelim ²⁷:

مانیه بحوہ نمقه الفقیر الیہ سبحانہ
عبد النبی بن محمد القسام العسکری
بمدینہ اسکدار عنی عنہا

- Tâlik hatla mühür sureti محمد بن محمد التکالی الفقیر عبدالنبی بن محمد
1 — Sebeb-i tahrir-i kitab-ı sıhhat nisab budur ki
2 — Mahmiye-i Üsküdar'da vâki Hasan Paşa mahallesinde fevt olan merhum Ahmed Han tâbe serâhu'nun
3 — Adamlarından işbu hâmilü'l-kitab Şâtır Abdülcelâl bin Keyamir Said nam kimesne müteveffây-ı mesfurun
4 — Fatma Han nam sagiresine vasi-i muhtar olan fahrüssâdat es-Seyyid İsmail bin es-Seyyid Mehmed müvacehesinde
5 — Meclis-i şer'ide takrir-i kelâm edip bundan esbak merhum Han hazretleri hayatta iken
6 — Adamlarından Mehmed bin Abdülilah nam kimesneyi sefer-i zafer rehberine ^{27a} irsal ittikte mezbur Mehmed'in
7 — Beş aylık taamiyesi olup talep etmeğin Han hazretlerinin fermanı ile altıyüz yirmi beş
8 — Akçe taamiyesini ben eda edip Han hazretleri meblağ-ı merkumu bana teslim etmedin vefat

pençesinden reha bulup bin bir senesinde dergâh-ı âlem-penaha iltica eyleyip gelmişti; mülkünden cüda ve birkaç sene mühimmat-ı pâdişah neval bahşa olup bu sâlde (1008 de) intikal eyledi..."

²⁷ Topkapı Sarayı arşivi, Hüccetler dosyası, Nr. 63.

^{27a} 1004 H. (1596 M.'de) III. Mehmed'le bizzat gittiği Eğri seferi.

9 — Etmeğin zimmetindedir taleb ederim dedikte takririne muvafık beyyine taleb olundukta

10 — Abdülvâsi bin Hoca Ali ve Koyun ağa bin Abdullah, mezkûr Şâtır Abdülcelâl'in takririne mutabık

11 — Eda-i şahadet-i şer'iyeye edip bâde riayet-i şerâyiti'l- kabul şehadetleri hayyiz-i kabulde

12 — Vâki olup meblağ-ı merkumu küllen ve bâ'zan almaduğuna ve ibra etmediğine yemin teklif olundukta

13 — Vech-i meşrû üzere yemin billah edip meblağ-ı merkum altıyüz yirmi beş akçe müteveffây-ı

14 — Merkumun muhallefatından edaya gabbut tenbih ma hüve'l-vaki bi't-taleb ketb olundu

15 — Fi'l-yevmi'l-hâmîs ve'l-işrin min-Zilhicce, sene semâne ve elf Şuhud ü'l-hal:

Şahnazar	İbrahim bin	Tacüddin bin	Kurd	Pîri Çelebi bin
bin Hasan	Mehmed	Seyyid Efdal	Ali	Mehmedü'r-râcil
				(Yeniçeri)
Mehmed bin Mahmud	Hüseyin bin Ali	Ebû Bekir bin Mehmed		
el-Cündî	er-râcil (Yeniçeri)	el-kâtib		

ve gayrihim²⁸

Merhum Han Ahmed'den daha başka alacaklıların da muahallefatından paralarını almak üzere mahkemeye müracaat edip hüccet aldıkları görülüyor; bunlar arasında Han Ahmed'in adamlarından Şah Murad bin Esvar ve Seyyid Daverkeya bin Seyyid Keya ve Han Ahmed'in hocası Mevlanâ Abdülvasi ve Hoca Ali'nin de müracaat ile hüccet aldıkları görülüyor²⁹.

Han Ahmed'in kızı Fatma Han büyüdükten sonra İkbâl Han bin Cemşid Han adında birisiyle evlenmiştir. Fatma Han, küçük iken kendisine vasi tâyin olunan Seyyid İsmail de, babası Han Ahmed'den kendisine intikal eden hisse-i şer'iyesinden ikiyüz yetmiş sekiz bin akçe hakkı varmış. Bunu Seyyid İsmail de kabul etmiş ve bu paraya mukabil *Yoros* kazasında *Bahadır köyünde* müteaddid odaları havi menziline Fatma Han'a vermiş. Halbuki burası vakıf olduğundan evvelce yapılan anlaşma feshedilmiş ve nihayet

²⁸ *Topkapı Sarayı arşivi, 63 numaralı Hüccetler dosyası.*

²⁹ Bu hüccetin üstünde Hoca Sadettin Efendi'nin oğlu Şeyhulislâm Mehmed Efendi'nin tasdikini havi imzası vardır.

yüz kırk bin rayiç akçe üzerine anlaşma olmuş altmış bin akçesini Seyyid İsmail peşin olarak verip mütebakisi için de *Uşkûdar*'da *Yenimahalle*'deki evini vermek suretiyle zevcesi Fatma Han'a vekil olan İkbâl Han ile mutabık kalınmıştır. Bu mutabakat hücceti 16 Cemaziyelâhır 1022 (3 Ağustos 1613) tarihinde Mahmud Paşa mahkemesinde tertip olunmuştur³⁰.

* * *

Han Ahmed, âlim, fazıl ve şairdi. Bazan istihracı da vardı. Hattâ bir gün yâni 1001 Rebiulâhır ortasında kendisinin mihmandarı olan Selânikli Mustafa Efendi'yi yanına getirerek :

“Bilmiş ol ki gelecek hafta divan-ı hümâyunda bir acib kargaşalık olaki her giz bir ferdin hatırana gelmeye ke'enne merrih-i felek-tiğ-i üryan ile kapıda durup çok adam helâk ede ve mukaddem sadr-ı vezaretten giden vüzera ve defterdaran cümlesi yerlü yerinde otururlar ki bunlardır: Sinan Paşa, Ferhad Paşa ve Mehmed Paşa ve defterdarandan İbrahim ve Burhan ve Mahmud Efendiler deyu yazmışlar; ve sadrnişin olan sahib-i devlet ve Şerif Mehmed bu iki devletlu umûr-ı saltanattan sâkit olup yerlerine pulad dil zi kudret iki kişi gele ve sairleri dahi gele ve dedi ki allahü âlem benim şüphem kalmadı bu keyfiyetin vukuuna. Heman sen var mezburlara de ki hazır-ı vakt olsunlar”³¹.

Han Ahmed'in, Mustafa Efendi'ye söylediği bu istihrac aynen çıkmıştır. Filhakika bir hafta sonra Rebiulevvelin yirmi ikinci salı günü (26 Mart 1593) Kapıkulu ocaklarına ulufe çıkıp yeniçeriler ulûfelerini aldıktan sonra sipahilere ikişer, üçer kese verildiğinden bunu noksan bulup maaşlarını havi keseleri kaldırmadılar; Defterdar Şerif Mehmed Paşa'nın başını istediler; çok nasihat edildi dinlemediler; içeriden yâni Enderun Hazinesinden para çıktı almadılar; nihayet tarihte malûm olduğu üzere o sırada (bire urun) diye işitilen bir ses üzerine Pâdişah vurulmalarına izin verdi zanniyle saray matbahına gelen odunları kapanlar bunların üzerine hücum ile bir haylısını öldürdüler. Arada boş yere telef olanlar da vardır. Bu suretle hâdise bastırıldı; Veziri âzam Siyavuş Paşa azledilerek Sinan Paşa oldu ve Han Ahmed'in isimlerini zikrettiği *Hacı İbrahim Yaşa* baş-

³⁰ *Selânikî, matbû nüsha*, s. 350.

³¹ Fezleke Kâtip Çelebi, c. I., s. 135 ve *Camiü'd-Düvel*, c. II., s. 448 (Umu-mî Kütüphane nüshası, Nr. 5020).

defterdar ve Burhan Efendi Anadolu defterdarı, sadarettten mazûl Ferhad Paşa ikinci vezir olmuşlardır.

Ahmed Han şairdi, musikiye vakıf olup ud çalardı. Kendisinin vatan firkatı elem ve ıztırabiyle kalemlle aldığı Farsça bir şüirinden ³²

ماز شهر خود پریشان و جدا افتاده ایم
روز و شب در محنت و رنج و عنا افتاده ایم
شکر نعمت های شهر خود نکردم آن زمان
لاجرم پیش شما مثل گدا افتاده ایم ³³
احمد اندر غربتی غم مخور دلشاد باش
مادرین غربت بتقدیر خدا افتاده ایم

³² Fezleke (Kâtip Çelebi).

³³ Bu mısra Camiü'd-Düvel'de (لاجرم پیش شما همچون گدا افتاده ایم) diye yazılmıştır.

